

Козубська І. Г.

Національний технічний університет України

«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

МОВНІ ЗАСОБИ ВИРАЖЕННЯ ОЦІНКИ В АНГЛІЙСЬКОМОВНИХ НАУКОВИХ ТЕКСТАХ (НА МАТЕРІАЛІ СТАТЕЙ ГАЛУЗІ БІОМЕДИЧНОЇ ІНЖЕНЕРІЇ)

Статтю присвячено мовним засобам вираження оцінки в англійськомовних наукових текстах, а саме в статтях галузі біомедичної інженерії. Оцінність властива для наукових текстів, найважливішими нормами яких є обґрунтованість роздумів і висновків, їхня несуперечність і значущість, новизна й правдивість. Її основна функція полягає в аргументації, поясненні й узагальненні повідомлювального знання про предмет дослідження. Об'єктами оцінного відношення можуть бути розроблювані питання, проблеми, гіпотези, які оцінюються з боку їхньої цінності, оригінальності й новизни. У статті представлено різні класифікації оцінок і проаналізовано ті, які притаманні науковим текстам статей галузі біомедичної інженерії, а саме раціональні й іраціональні, позитивні й негативні, оцінки суб'єкта й об'єкта. Найхарактерніші раціональні оцінки, що виражають інтелектуалізоване відношення автора до наукового знання з позиції його відповідності певному стандарту, й іраціональні оцінки, що виражають емоційну реакцію автора на описуване явище чи предмет, а саме схвалення чи несхвалення, захоплення, осуд. У таких оцінках проявляється критичність наукового мислення та здатність вченого контролювати хід дослідження. Стандартний оцінний зміст досліджуваних наукових текстів виражається численними мовними одиницями, що утворюють спеціалізований клас оцінних засобів наукового мовлення. Велику варіативність оцінних значень виявляють такі лексичні й синтаксичні одиниці: іменники, прикметники, прислівники, фразеологічні й клішовані словосполучення, безособові й протиставні конструкції. Різноманіття мовних засобів дозволяє автору виразити оцінку з урахуванням всіх аспектів його відношення до об'єкта оцінювання. Мовні засоби вираження оцінності в проаналізованих текстах нерівномірно поширюються на їхньому просторі. Максимальна кількість оцінок спостерігається в частинах, в яких викладається старе, вже відоме знання про предмет дослідження.

Ключові слова: оцінка, оцінність, науковий текст, лексичні мовні засоби, синтаксичні мовні засоби.

Постановка проблеми. Оцінка є однією з найважливіших аспектів комунікативно-пізнавальної діяльності людини. Вона властива всім видам зображення дійсності, в тому числі раціональному, науковому мисленню. Науковий текст є фіксованою у вербальній формі пізнавальною діяльністю, процесом пізнання, таким чином, він містить в собі не лише знання, але і їх оцінку, яка виступає, з одного боку, як діяльність пізнання людини, а з іншого, як певний результат цієї діяльності, що виражається в логічній чи емоційній формах. Науковий виклад характеризується високою мірою оцінності. Оцінність належить до текстових категорій, вивчення яких дає можливість виявити структуру текстової семантики, аналіз засобів їхнього вираження дозволяє поглибити наші знання про мову як про систему, виявити закономірності її функціонування в реальній, а не

лише потенційній комунікації, а систематизація – їхня значущість у виконанні певних комунікативних завдань, що врешті-решт розширить наше уявлення не лише про когнітивну (пізнавальну), але й про комунікативну функцію мови. Саме це зумовило актуальність нашого дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивченню категорії оцінності в текстах різних жанрів присвячено чимало наукових праць вітчизняних і зарубіжних мовознавців, а саме І. Р. Гальперіна, О. М. Вольф, М. П. Котюрової, О. О. Баженової, Л. В. Сретенської, Т. В. Матвєєвої, С. Д. Степанова, К. С. Серажим та інших. Їхні дослідження насамперед зосереджувалися на визначенні категорії оцінки, розробці різних класифікацій, описі мовних засобів її вираження. Особливої уваги, на нашу думку, заслуговує дослідження явища оцінності в наукових текстах,

адже оцінка тут виконує важливе комунікативне завдання – вираження та приписування цінності предметам, відкриттям, фактам і явищам навколишньої дійсності. За матеріал дослідження було обрано статті галузі біомедичної інженерії, які вперше піддаються аналізу такого роду.

Постановка завдання. Метою статті є характеристика мовних засобів вираження оцінки в наукових текстах.

Виклад основного матеріалу дослідження. Будь-якому науковому тексту в більшій чи меншій мірі властива оцінність, адже «оцінка бере активну участь в аргументації, поясненні, узагальненні й інших пізнавальних процесах дослідника» [3, с. 81]. У науково-пізнавальній діяльності оцінка набуває особливий значущості, оскільки за її допомогою відбувається пошук, кваліфікація та апробація знання. Насправді, оцінка регулює засвоєння, систематизацію та перетворення наявного знання; стимулює висунення нових ідей і пошук нових наукових результатів; мотивує програму конкретного дослідження – одним словом, супроводжує знання на всьому шляху його виникнення, розвитку й кристалізації в тексті [3, с. 81].

Оцінка розглядається як одна зі сторін пізнавальної діяльності та є настільки ж універсальною, як і сама ця діяльність, характеризується єдністю об'єктивного й суб'єктивного, раціонального й емоційного. «Оцінний характер пізнання не суперечить завданням адекватного зображення об'єкта, оскільки оцінне відношення складається у відповідності до власних властивостей об'єкта. В будь-якій оцінці так чи інакше втілена суспільна цінність явища. Без цього неможливо розуміння шляхів наукового відкриття, формування знання» [6, с. 14].

Натепер існують різні класифікації оцінок. Зокрема, Л. В. Сретенська [5] виділяє утилітарні, телеологічні, нормативні, естетичні й змішані оцінки; М. П. Котюрова, О. О. Баженова [3], Т. В. Матвеева [4] – раціональні (логічні) й ірраціональні (емоційні), позитивні й негативні оцінки; Н.Д. Арутюнова [1] – сенсорні, сублімовані або абсолютні й раціоналістичні оцінки; О. М. Вольф [2] визначає оцінний суб'єкт та об'єкт. Проаналізуємо деякі із цих оцінок та схарактеризуємо мовні засоби їхнього вираження в наукових статтях галузі біомедичної інженерії.

На думку М. П. Котюрової та О. О. Баженової [3], аксіологічна діяльність автора наукового тексту реалізується в оцінках двох типів – раціональних (логічних) та ірраціональних (емоційних). Раціональна оцінка виражає інтелектуалізоване

відношення автора до старого й нового наукового знання з позиції його відповідності чи невідповідності деякому стандарту, тобто певним нормам і вимогам, виробленим у процесі історичного розвитку науки. Ірраціональна сфера свідомості лежить в основі емоційної оцінки, що виражає різні відтінки задоволення/незадоволення, схвалення/несхвалення, роздратування, захоплення, здивування, осуду й інші емоційні імпульси й реакції автора [3, с. 81–82]. Наведемо приклади раціональної та ірраціональної оцінок з текстів статей галузі біомедичної інженерії:

1) *It utilizes a coarse-to-fine approach, in which the coarse image details are reconstructed before the finer ones to enhance the regularity, suppress the noise, and avoid the secondary artifacts after inpainting. Namely, under missing data, only coarse level details **might be distinguishable** and methods not taken into account **might have a poor performance or numerical instability** with respect to these details* [9, с. 3];

2) *This extensive strategy is **twice as inefficient** in terms of time and monetary costs as an optimized strategy, which includes **only diagnostic tests that focus exclusively** on identifying disorders associated with real workplace risks* [7, с. 6].

Не дивно, що в проаналізованих наукових текстах, зміст яких зображує теоретичне мислення, значно переважають раціональні оцінки. Наявна кількість ірраціональних оцінок пов'язана, по-перше, з емоційним відгуком автора на досліджувану проблему й шляхи її вирішення, а також прагненням автора впливати на читача не лише силою розуму, але й силою почуття, оскільки думка, що підкріплена почуттями, краще переконує.

Оцінка наукового знання про предмет, явище може бути позитивною та негативною. В проаналізованих текстах переважають позитивні оцінки, значно рідше – негативні. Наведемо приклади цих оцінок, виділивши мовні засоби, що їх реалізують. Позитивна оцінка: *Qualitative and quantitative results showed that data filtering with DT-CWT combined with multiresolution reconstruction is **beneficial** for recovering the details of images while reducing the noise with filtering at each resolution level* [9, с. 8]. Негативна оцінка: *Unfortunately, when confronted with real medical images, they turn out to be **insufficient** in most cases and eventually fail* [8, с. 3].

Відповідно до класифікації О. М. Вольф [1] виділяють наступні способи вираження оцінного суб'єкта:

1) індивідуальний суб'єкт оцінки, коли оцінка дається однією певною особою;

2) суб'єкт «загальна думка», коли оцінка дається певним соціумом, що володіє загальними уявленнями про норми й стереотипи;

3) оцінка, що не має суб'єкта, представлена як істина в реальному світі.

Індивідуальним суб'єктом оцінки може виступати автор, позиція якого експлікується в тексті наступним чином: прямою вказівкою на осіб за допомогою займенників і словосполучень з ними (*in this work we showed, as we see, in our opinion, it allows us to*); вхідними словами й словосполученнями (*unfortunately, it worth noting, for example, it is evident that*).

Індивідуальний суб'єкт оцінки, що збігається з автором, може бути представлений імпліцитно, однак його позиція може бути виявлена в «рецензійних» оцінках, а також в оцінках, що включають засоби суб'єктивної модальності. Наприклад: *Therefore, in each case, the algorithm must be individually adapted to the data* [8, с. 3].

Основними мовними засобами вираження суб'єкта «загальна думка» є слова й словосполучення, що називають чи позначають якусь групу людей (*in the studies of other authors, scientists, researchers* та інші), безособові конструкції у складі складнопідрядного речення (*it is well-known that, it is generally believed that* та інше). Наприклад: *In the literature, other methods for detecting the outer corneal edge in images from the Scheimpflug camera are also suggested. Due to the various purposes of the studies quoted, the methods of testing and validating the suitability of the algorithms proposed by other authors are also different* [8, с. 7].

В оцінних структурах, що представляють оцінку як істину в реальному світі, позиція автора ніяк не визначається, а зображується певне положення справ як об'єктивно наявне, істинне для всіх.

Об'єкт оцінки – елемент, що завжди експлікується в структурі оцінного судження. В проаналізованих текстах представлені предметні об'єкти (тонометри, медичні знімки, відеотермінали та інше) й непередметні (комп'ютерна томографія, оптоелектроніка, 3D технології та інше), які значно різноманітніші в засобах вираження та за семантичним значенням [5, с. 16]. Об'єктами оцінного відношення автора можуть стати розроблені ним питання, проблеми, задачі, гіпотези, які оцінюються з боку їхньої значущості, обґрунтування та новизни. В таких оцінках проявляється критичність наукового мислення та здатність вченого контролювати хід дослідження.

Стандартний оцінний зміст наукового тексту виражається численними мовними одиницями, що утворюють спеціалізований клас оцінних засобів наукового мовлення. Так, велику варіативність оцінних значень виявляють такі лексичні одиниці:

1) іменники: *the benefits of data filtering, the advantage of using, limitations, the usefulness of the above parameters, a challenge for scientists, simplicity of operation*;

2) прикметники: *enhanced directional analysis, the former approach is not sufficient, a poor performance, perfect reconstruction, this is essential for, another important observation, optimal results, unique examples*, а також ступені порівняння прикметників: *more significant, the most popular method, the best results*;

3) прислівники: *have been successfully applied, invariably require, an extremely important issue*;

4) фразеологічні сполучення: *Goldmann applanation tonometry is the gold standard in measuring intraocular pressure* [8, с. 2];

3 синтаксичних засобів оцінки типовими є наступні:

1) клішовані словосполучення: *problematic issue, special attention should be paid, a common problem, the original method*;

2) безособові конструкції: *it is possible, it will be essential to use, it should be emphasised, it is also worth noting, it should be noted, it is generally known*;

3) протиставні конструкції: *however, whereas, either...or, while, nevertheless*.

Таке різноманіття мовних засобів дозволяє автору виразити оцінку з урахуванням усіх аспектів його відношення до об'єкта оцінювання.

Мовні засоби вираження оцінності в досліджуваних наукових текстах нерівномірно поширюються на їхньому просторі. Проведений аналіз підкреслює твердження, що «найбільше оцінних одиниць характерно для вступу, «історії питання», постановки проблеми й обґрунтування методу її вирішення. Максимальна концентрація оцінних засобів спостерігається в полемічних фрагментах текстів. Менша кількість оцінних засобів зустрічається в частинах, що містять квінтесенцію нового знання, а саме в характеристиці матеріалу, докази гіпотези, а також висновках» [3, с. 89].

Висновки і пропозиції. Отже, оцінність є властивою для наукових текстів категорією, основна функція якої полягає в аргументації, пояснюванні й узагальненні повідомлювального знання про предмет дослідження. У межах наукових статей галузі біомедичної інженерії виділено

раціональні й ірраціональні, позитивні й негативні оцінки, суб'єкти й об'єкти оцінки. Вони реалізуються за допомогою численних мовних засобів, до яких належать лексичні одиниці (іменники, прикметники, прислівники, фразеологічні сполучення) та синтаксичні засоби (клішовані

словосполучення, безособові й протиставні сполучення). Перспективи подальших досліджень вбачаємо у з'ясуванні комунікативно-прагматичного потенціалу оцінки в наукових текстах і розробці комунікативно-функціональної типології оцінних висловлювань.

Список літератури:

1. Арутюнова Н. Д. Типы языковых значений. Москва : Наука, 1988. 430 с.
2. Вольф Е. М. Функциональная семантика оценки. 4-е изд., испр. и доп. Москва : Книжный дом «ЛИБРОКОМ», 2009. 280 с.
3. Котюрова М. П., Баженова Е.А. Культура научной речи: текст и его редактирование : учебное пособие. 2-е изд., перераб. и доп. Москва : Флинта : Наука, 2008. 280 с.
4. Матвеева Т.В. Функциональные стили в аспекте текстовых категорий : синхронно-сопоставительный очерк. Свердловск : Изд-во Урал. ун-та, 1990. 172 с.
5. Сретенская Л. В. Функциональная семантико-стилистическая категория оценки в научных текстах разных жанров : автореф. дисс. ... канд. филол. наук : 10.02.01 «Русский язык». Санкт-Петербург, 1994. 26 с.
6. Степанов С. Д. Оценка и ее роль в познании : автореф. дисс. ... канд. филос. наук. Москва, 1982. 21 с.
7. Gerassis S., Abad A., Taboada J., Saavedra A., Giraldez E. A comparative analysis of health surveillance strategies for administrative video display terminal employees. *BioMedEngOnLine*. 2019. № 18. Article 118. DOI: 10.1186/s12938-019-0737-z.
8. Jedzierowska M., Koprowski R., Wilczynski S., Krysik K. A new method for detecting the outer corneal contour in images from an ultra-fast Scheimpflug camera. *BioMedEngOnLine*. 2019. № 18. Article 115. DOI: 10.1186/s12938-019-0735-1.
9. Us D., Ruotsalainen U., Pursiainen S. Combining dual-tree complex wavelets and multiresolution in iterative CT reconstruction with application to metal artifact reduction. *BioMedEngOnLine*. 2019. № 18. Article 116. URL: <https://biomedical-engineering-online.biomedcentral.com/articles/10.1186/s12938-019-0727-1>.

Kozubska I. H. LINGUISTIC MEANS OF EXPRESSION ASSESSMENT IN ENGLISH SCIENTIFIC TEXTS (BASED ON BIOMEDICAL ENGINEERING ARTICLES)

The article is devoted to linguistic means of expression assessment in English-language scientific texts, namely, articles in the field of biomedical engineering. Valuation is inherent in scientific texts, the most important norms of which are the validity of reflections and conclusions, their consistency and significance, novelty and authenticity. Its main function is to substantiate, explain and summarize the communicative knowledge of the subject matter of the study. Assessed objects can be questions, problems, hypotheses that are evaluated by their significance, rationale and novelty. The article deals with different classifications of assessments and analyzes those inherent in the scientific texts of articles in the field of biomedical engineering, namely, rational and irrational, positive and negative, evaluated subject and object. The most characteristic are rational evaluations, which express the intellectual attitude of the author to scientific knowledge from the point of view of its conformity to a certain standard and irrational evaluations, which express the emotional reaction of the author to the described phenomenon or object, namely approval or disapproval, admiration, condemnation. Such estimates show the criticality of scientific thinking and the scientist's ability to control the course of research. The standard evaluative content of the scientific texts is expressed by the numerous linguistic units that make up the specialized class of scientific evaluators. The great variability of the evaluative meanings is manifested by the following lexical and syntactic units: nouns, adjectives, adverbs, phraseological and cliché words, impersonal and adversative constructions. The variety of linguistic means allows the author to express the assessment, taking into account all aspects of its relation to the object of evaluation. The linguistic means of expressing value in the analyzed texts are not evenly distributed over their space. The maximum number of assessments is observed in parts that outline old, already known knowledge of the subject matter of the study.

Key words: evaluation, assessment, scientific text, lexical language units, syntactic language units.